

Editorial

Představujeme listopadové číslo 2021

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

listopadové číslo časopisu Sociální pedagogika reaguje na téma **Reflexe aktuálních sociálně edukačních aspektů v domácí nebo v zahraniční vzdělávací politice**. Do oblasti domácí vzdělávací politiky byly zahrnuty tři studie českých i slovenských autorů, oblast zahraniční vzdělávací politiky reprezentuje jedna studie o Singapurském systému vzdělávání. Listopadovou výzvu můžeme chápat v rovině makroperspektivy systému vzdělávací politiky, kterou realizují jednotlivé instituce a způsoby jejich fungování. Komplementárně je podstatná i rovina mikroperspektivy vzdělávací politiky, kterou zastupují jednotliví aktéři působící v edukačním procesu. Obě perspektivy v České republice aktuálně zaštiťuje strategický vzdělávací dokument, zkráceně nazývaný Strategie 2030+ (Fryč et al., 2020). V tomto listopadovém čísle jsme ve studiích o české, resp. slovenské vzdělávací politice žádali, aby se vybrané obsahové aspekty Strategie 2030+ proluly s výkladem témat v těchto jednotlivých studiích. Je vhodné poznamenat, že publikování studie o exotickém Singapurském vzdělávacím systému podporuje myšlenku kulturního obohacení i uvědomění globalizované provázanosti mezi nejvyspělejšími edukačními systémy na světě.

Domníváme se, že v současné globalizované době je velmi přínosné zaměřit hledisko bádání na problematiku konkrétních sociálně edukačních aspektů ve vzdělávací politice. Vědní obor Sociální pedagogika v tomto hledisku nalézá své významné uplatnění. Prostorem pro uplatnitelnost idejí Sociální pedagogiky jsou definice obou strategických vzdělávacích cílů formulovaných ve Strategii 2030+ (Fryč et al., 2020). Jedná se o cíl „zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život“ (s. 16) a o cíl „snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů“ (s. 19). Účinná implementace tzv. Opatření, kterými má být dosaženo naplnění strategických cílů, se jeví být klíčovým faktorem vize vzdělávací soustavy. Přenesení cílů od strategického vzdělávacího dokumentu do jejich realizování v prostředí edukační reality závisí na koordinaci funkční teorie, věcné interpretace empirických dat a efektivní komunikaci mezi aktéry vzdělávací politiky.

Dovolíme si stručné odbočení k úvaze, jak zajistit dosažení výzkumných dat sloužících k analýze naplňování strategických vzdělávacích cílů. Východiskem tvorby strategických vzdělávacích dokumentů zpravidla bývají sumarizace poznatků a jejich interpretace prostřednictvím sběru tzv. tvrdých dat. Jedná se o data z mezinárodních výzkumů (například PISA, PIRLS, TIMMS ad.), z výzkumů nadnárodních organizací (například OECD, EU ad.), případně data analyzovaná z českých zdrojů (například ČŠI). Implementace cílů je však potřebné zkoumat nejen v rovině makroperspektivy, ale zejména v rovině mikro- (regionální) perspektivy. Jinak vyjádřeno, bádání sociálně edukačních aspektů ve vzdělávací politice v tomto případě nevnímáme v jednostranné orientaci na produkty činnosti výzkumných institutů a specializovaných pracovišť. Podle našeho názoru je nutné průběžně získávat i tzv. měkká data na každé škole, resp. na každé výchovně-vzdělávací instituci. Proto na každé vzdělávací instituci navrhuje vytvořit pracovní pozice sociálně pedagogického výzkumníka, jehož činnost spočívá v analýze každodenního vědění žáků (dětí), případně v analýze každodenního vědění používaného v rodinném prostředí těchto žáků. Každodenním věděním žáků chápeme kompetence a gramotnosti, kterými žáci stvrzují sociální řád své žité reality. Toto výzkumné zaměření je specifické důrazem na sociokulturní a situačně z významněný kontext žité reality každého žáka. Podstata činnosti tohoto typu výzkumníka vychází ze snahy přijmout odlišnosti prostředí rodinné socializace žáků a podchytit motivační aspekty žáků k zájmu se vzdělávat. Naléhavost reflektování dění ve vzdělávací politice a výzkumné uchopení sociální reality aktérů edukace jde v koexistenci s potřebou analyzovat prolínající

se diskursy, kterými je naplněna působnost různých institucí. Mnohost těchto světů, odlišnost jejich zájmů a účinnost realizovaných opatření ovlivňuje konkrétní aspekty života všech edukačních aktérů.

Nyní se vrátíme k obsahu výzvy listopadového čísla časopisu Sociální pedagogika. V rámci nabídky témat souvisejících s listopadovou výzvou můžeme konstatovat, že studie svým obsahem korespondují s popisem mechanismů sociální inkluze, se zaměřením na edukační podněty aplikovatelné do edukační praxe, s popisem vize vzdělávací soustavy v závislosti na aktuálních proměnách globalizovaného světa, nejen v oblasti vzdělávací politiky. V hlavní rubrice s názvem **studie** jsou publikovány čtyři texty.

První studie s názvem **Principles of holistic education applied to the Teacher Education Model for the 21st Century in Singapore** (Aplikace principů holistického vzdělávání na Model vzdělávání učitelů pro 21. století v Singapuru) autora Michala Pařízka nás seznamuje s aktuálními trendy v singapurské vzdělávací politice. Jádrovým sdělením je využití holistického vzdělávání pro dosažení celospolečenské soudržnosti a komunitního principu tvorby blahobytu. Výklad studie představuje Model vzdělávání singapurských učitelů (TE21), kteří tvoří základní pilíř pro zajištění sociálního pokroku v rychle se měnící globalizované realitě. V tomto počínání se opírají o didaktické principy zážitkové pedagogiky a upřednostnění osobnostně-sociální dimenze kurikula. Holistické paradigma vzdělávání je zacíleno na rozvoj autonomie, svobody a zájmu o učení žáků při zachování hodnotové nadřazenosti prosociálně sdíleného společenství a souladu s prostředím. V tomto aspektu lze vnímat snahu jednotlivce o dosažení rovnováhy s prostředím za ústřední motiv edukace. Přínos studie spatřujeme v upozornění na inovátorskou roli učitelů, kteří se stávají sociálními experty v procesu produktivního rozvíjení potenciálů dětí a mládeže.

Druhou studii v pořadí s názvem **Sociálne aspekty čitateľskej gramotnosti s akcentom na dieťa zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia na Slovensku** autorky Vladimíry Zemančíkové se zaměřujeme na stav čtenářské gramotnosti na Slovensku v kontextu edukace dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Autorka studie koncipovala výklad na základě solidního představení adekvátních sociálních teorií a detailního popisu četných zahraničních výzkumných závěrů. Studie nás srozumitelným jazykem seznamuje s identifikací faktorů způsobujících rozdíly ve čtenářské gramotnosti dětí na základě vzdělanostních nerovností a tím i jejich rozdílné šance na dosažení úspěchu ve studiu. Tyto podnětné faktory tvoří zejména tzv. gramotnost prostředí rodiny, ve které lze analyzovat perspektivu rodinné intimity při společném čtení rodiče a dítěte, případně tzv. dialogické čtení mezi rodičem a dítětem. Dalším faktorem je dostupnost knih v rodinném prostředí. Autorka apeluje na včasnou podpůrnou intervenci státu ve smyslu aktivizace rodičů, poněvadž primární vstup do rozvoje čtenářské gramotnosti spadá do období předškolního věku dítěte. Podle názoru autorky studie pokud bude dosaženo včasného rozvoje čtenářské gramotnosti dětí, lze předpokládat pozitivní dopad na vyrovnávání vzdělanostních nerovností.

I třetí studie v tomto listopadovém čísle řešila otázky rovných příležitostí ve vzdělávání, konkrétně ve Zlínském kraji. Autorky Jaroslava Pavlíčková a Tatiana Matulayová přináší studii s názvem **Implementace opatření na podporu žáků se sociálním znevýhodněním ve Zlínském kraji**. Výklad problematiky koresponduje s pojetím cílů a implementací tzv. Opatření ve Strategii 2030+, resp. Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání pro území Zlínského kraje II (IKAP II). V textu je zvýznamněna role pomáhajícího pracovníka, který funguje jak na půdě školy, tak i v přirozeném prostředí dětí s nízkým socioekonomickým statutem jejich rodičů. První část výkladu je koncipována v rovině teoretického popisu dosažení sociální spravedlnosti na základě vztahu školy a rodiny. Druhá část výkladu graduje interpretací dotazníkového šetření zaměřeného na podporu začleňování dětí se sociálním znevýhodněním v podmínkách školy. Za inspirativní pedagogický počín považujeme zmínku o komunitním modelu zaměřeném na prevenci a osvětu dětí pomocí sociálně-emocionálního učení.

V pořadí čtvrtá studie rozvíjí charakteristiku tzv. volnočasové kompetence a metody uplatňované na výchovu k volnému času. Studie s názvem **Pedagogické přístupy a didaktické postupy zaměřené na volnočasovou kompetenci** autorů Anny Dudové a Richarda Macků je převážně orientovaná

na teoretický výklad pojmů, nicméně autoři prezentovali i dílčí závěry z dotazníkového šetření a nabídli zajímavé podněty k dané problematice. Podstatou výkladu je konstruktivisticky pojatá seberealizace dospívajícího dítěte a explanace prožitkově-zkušenostní dimenze vzdělávání, která je založená na reflexi. Autoři čerpají inspiraci zejména z německého pojetí sociální pedagogiky, která je mj. postavená na formativní funkci prostředí (životního či sociálního prostoru), kde dochází k sociálnímu rozvoji mládeže. Koncept komunitní samosprávy v procesu sociální emancipace je cíleně zaměřen na jedince se sociálním znevýhodněním, což považujeme za přínosné vzhledem k definici cílů ve Strategii 2030+.

Na závěr si informativně představíme další texty, které můžeme najít v listopadovém čísle časopisu Sociální pedagogika. Kromě rubriky studie lze získat zajímavé podněty z **rozhovoru** se sociální pedagožkou dánského původu Mette Christiansen, aktuálně působící na State University of New York (SUNY) Dutchess. V rubrice **Sociální pedagogika jako studijní obor** se dozvíme zajímavé myšlenky o studijním programu Sociální pedagogika a poradenství z úst Dany Knotové (Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně) a o studijním programu Sociální pedagogika autorů Juliuse Sekery a Bohdany Richterové (Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě).

V rubrice **recenze** dostal prostor Michal Ševčík, který se zaměřil na publikaci autora Josefa Smolíka z Mendelovy univerzity v Brně. Publikace nese název Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci. Listopadové číslo uzavírá významná **informace** věnovaná mezinárodní konferenci, které se zúčastnila Milena Ůbrink Hobzová. Konference nesla název International Social Education and Social Pedagogy Online Conference: Creating Hope in Dystopia, která proběhla 22.–24. 6. 2021 v online prostředí platformy ZOOM s účastí odborníků z oblasti sociální pedagogiky z celého světa.

Na závěr si dovoluujeme poděkovat všem členům redakční rady, autorům a především recenzentům za spolupráci na přípravě tohoto čísla. Věříme, že aktuální obsah listopadového čísla nabízí čtenářům přínosné informace a četné inspirativní pohledy v oblasti sociální pedagogiky i blízkých vědních oborů.

Dušan Klapko, Renáta Tichá

Literatura

Fryč, J., Matušková, Z., Katzová, P., Kovář, K., Beran, J., Valachová, I., Seifert, L., Běťáková, M., Hrdlička, F. a kolektiv autorů Hlavních směrů vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.